Etelä-Suomen oikeusapu-
ja edunvalvontapiiri
Porkkalankatu 13 C
00180 HELSINKI

27.5.2021

Lakivaliokunnalle

Valtioneuvoston selonteko julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2022—2025, VNS 3/2021 vp

LAUSUNTO

Etelä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri on ollut lakivaliokunnan kuultavana 24.5.2021 julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2022-2025. Valiokunta on pyytänyt Etelä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiriä täydentämään lausuntoaan seuraavin osin:

- *Millaiset resurssit Etelä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri katsoo tarvittavan, jotta kansalaisten oikeussuojan saatavuus julkisessa oikeusavussa turvataan?*

- *Miten Etelä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri arvioi Digi- ja väestötietoviraston ruuhkasta johtuvien käsittelyviiveiden vaikuttavan päämiesten asioiden hoitoon ja päämiesten oikeusturvaan?*

Etelä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri kiittää lakivaliokuntaa lisäkysymyksistä ja täydentää lausuntoaan kunnioittaen seuraavasti.

Julkisen oikeusavun resurssit

Kuten Etelä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri toi esille kirjallisessa lausunnossaan lakivaliokunnalle 18.5.2021 sekä kuulemisessa 24.5.2021, julkisessa oikeusavussa on jouduttu resurssien puutteen vuoksi vähentämään henkilöstöresursseja. Samalla oikeusavun viroille on asetettu täyttökielto. Vuoden 2021 alusta lukien oikeusavun virkoihin on ollut lupa nimittää vain määräaikaisesti. Tämä vaikeuttaa merkittävästi julkisen oikeusavun asiakkaiden asioiden hoitoa ja vaarantaa oikeusturvaa. Tällä hetkellä tehtävistä on täytettynä määräaikaisesti joissakin virastoissa jopa 45% oikeusavun henkilöstöstä.

Etelä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiirissä henkilöstövähennys on ollut kaikista suurin, yhteensä -11 henkilötyövuotta, joka on 12,5 % viraston oikeusavun henkilöstöstä. Kokonaishenkilötyövuosivähennys toimialalla on oikeusministeriöstä saadun selvityksen mukaan 14 henkilötyövuotta, mikä tarkoittaa noin 795 000 euroa. Lisäksi vähennettävänä on vielä 5 henkilötyövuotta kuluvana vuonna.

Etelä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri yhdessä muiden oikeusapu- ja edunvalvontapiirien kanssa kantaa syvästi huolta oikeusavun tilanteesta ja katsoo, että kansalaisten oikeussuojan turvaamiseksi julkiseen oikeusapuun tulee voida nimittää vakituiset virkamiehet. Oikeusavun määrärahataso ja henkilöstöresurssit tulee palauttaa vuoden 2019 tai 2020 tasolle. Tämä tarkoittaa yhteensä vähintään 14 henkilötyövuoden lisäystä ja vähintään 800.000 euron määräistä pysyvää lisämäärärahaa toimialalle.

Lisäksi oikeusapu- ja edunvalvontapiirit kiinnittävät huomiota hallituksen esityksen eduskunnalle laeiksi ulkomaalaislain eräiden säännösten sekä oikeusapulain 17 a §:n kumoamisesta (HE 247/2020 vp) vaikutuksiin. Turvapaikkapuhuttelussa avustamisesta tulee oikeusapuun lisäresurssitarvetta. Hallituksen esityksen sivulla 13 on arvio oikeusavun lisäkustannuksista. Vuodelle 2022 lisäkustannus olisi enintään 920.000 euroa, oletuksella, että puhutteluja on vuodessa 1.500 – 2.500 ja avustajien lisähenkilötyövuosimäärä olisi 7,5 – 12,5.

Digi- ja väestötietoviraston ruuhkasta johtuvat käsittelyviiveet

Etelä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri on huolissaan Digi- ja väestötietoviraston ruuhkasta johtuvien käsittelyviiveiden vaikutuksista päämiesten asioiden hoitoon ja päämiesten oikeusturvaan. Digi- ja väestötietoviraston ruuhkasta johtuen päämiesten määrän kasvu on tilapäisesti vähentynyt oikeusapu- ja edunvalvontapiireissä vuonna 2020.

Etelä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri on erittäin huolissaan yleisen edunvalvonnan tarpeessa olevien henkilöiden oikeusturvasta käsittelyaikojen venyessä kohtuuttoman pitkiksi. Viiveitä on ilmennyt sekä uusien päämiesten määräämismenettelyssä että lupa-asioissa.

Edunvalvontahakemusvaiheessa henkilön taloudelliset asiat ovat yleensä jo hyvin kriittisessä vaiheessa monilta osin ja edunvalvonnan alkaessa päämiehen tilanne vaatii edunvalvojalta kiireellistä asioiden haltuunottoa ja viipymättä suoritettavia toimenpiteitä. Viiveet uusien päämiesten edunvalvontaan määräämisessä lisäävät riskiä siitä, että päämies tulee edunvalvontaan vasta, kun asiat ovat jo päässeet aiempaa huonompaan tilaan, mikä jo sinänsä heikentää päämiehen oikeusturvaa. Mainitusta syystä edunvalvonnan alkaessa päämiehen asioiden selvittäminen ja hoitaminen vaativat aiempaa enemmän työtä.

Viiveet lupa-asioiden käsittelyssä hidastavat ja monimutkaistavat asioiden hoitoa, aiheuttavat inhimillistä kärsimystä ja taloudellisia menetyksiä päämiehillemme sekä myös lisätyötä edunvalvontatoimistoissa. Tämä kuormittaa jo valmiiksi niukkoja edunvalvontatoimistojen resursseja.

Päämiesten kiinteistökauppoja on peruuntunut, koska lupaa ei ole saatu kohtuullisessa ajassa ja tämä on päämiesten oikeusturvan kannalta todella haasteellista. Myös perinnönjakoihin myönnettävien lupien saaminen kestää varsin pitkään ja tämä voi aiheuttaa hyvinkin haasteellisia tilanteita. Päämiehen taloudellinen tilanne voi olla heikko ja saatava perintö turvaisi päämiehen taloudellista tilannetta.

On lisäksi huomioitava, että lupa-asioiden pitkittyminen vaikuttaa myös kaupan ostajaosapuoleen lisääntyneinä kuluina luvan ja kauppojen odotusajalta. Näin ollen seurauksena voi lopulta olla, että viivästys joudutaan huomioimaan myyntihinnassa, mistä aiheutuu myös edunvalvonnan päämiehille taloudellista vahinkoa. Samoin perinnönjakojen viivästymisestä voi aiheutua lisäkuluja kaikille jaon osapuolille ja viiveiden vaikutukset ovat siten huomattavan laajoja.

Kunnioittaen

Marjo Kurki

johtaja

Etelä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri